

Plass til å vokse

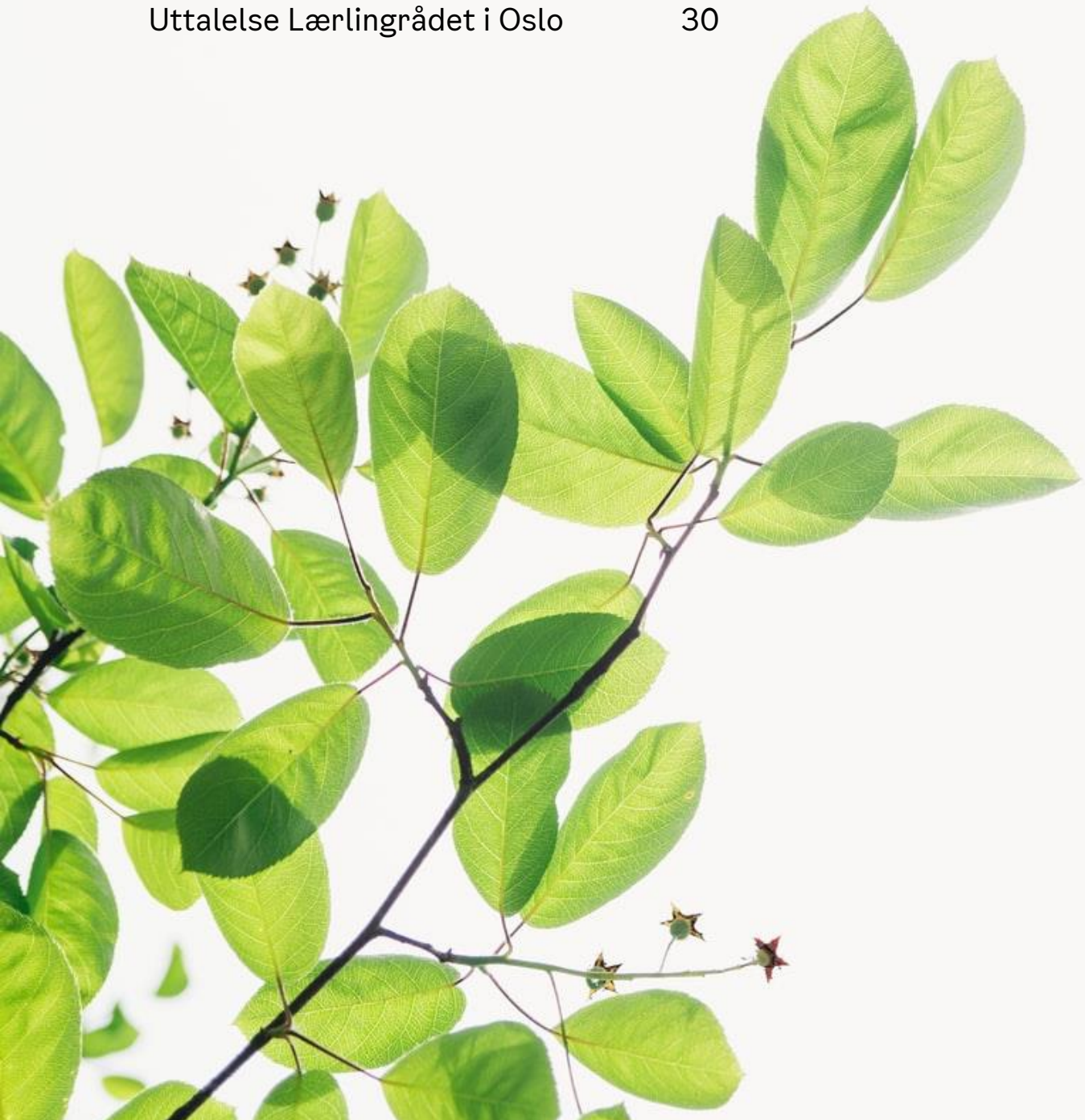

ÅRSRAPPORT 2021

ELEV- OG LÆRLINGOMBUDET I OSLO
MOBBEOMBUDET I OSLO

Innholdsfortegnelse

Forord	3
Anbefalinger	4
Kunnskapsgrunnlag	5
Medvirkning	7
Tillit	12
Utenforskap	17
Sammendrag	21
Om ombudene	22
Mandater	23
Regnskap	26
Uttalelse Elevorganisasjonen i Oslo	28
Uttalelse Lærlingrådet i Oslo	30

FORORD

“Alle snakker om korona-dugnaden. Elevenes rolle i den metaforen blir fort løvet som rakes rundt i bakgården på dugnaden til borettslaget.”

Sitatet tilhører Edvard Botterli Udnæs, leder i Elevorganisasjonen, og ble uttalt i en radiodebatt i forbindelse med at rødt nivå ble opprettholdt for videregående skoler på tampen av 2021.

Ombudenes årsmelding for 2020 påpekte at dersom det snakkes for mye *om* – og lite *med* – barn og unge, spiller det liten rolle hvor gode intensjoner vi har for å gjøre systemene bedre for dem. Vi risikerer å fatte beslutninger på de voksnes premisser, hvor det forhandles om voksnes interesser og meninger på bekostning av gode og grundige barnets beste-vurderinger.

Elevorganisasjonens spissformulering beskriver godt hvordan voksnes handlings- og tiltaksiver kan oppleves fra et elevperspektiv. Den summerer også opp det noen av Oslos elevråd påpeker gjennom sine svar i ombudenes elevrådsundersøkelse: De blir involvert i en håndfull beslutningsprosesser hvor det oppleves at utfallet allerede er forhåndsbestemt. De ønsker mer tid til dialog med lærere og ledere. Det er ikke alltid en samtale eller et møte må ende med en beslutning. Av og til trenger man bare tid til å forstå hverandres synspunkter og gjøre seg opp en mening om felles problemforståelser.

2021-begrepene *læringshull* og *kunnskapshull* har fått mye oppmerksomhet det siste året. Vi har vært nysgjerrige på konsekvensene slike samtaler fører med seg.

Anerkjennelsen av alle barn og unge som hele mennesker med store iboende ressurser og kvaliteter er kanskje en viktigere og mer verdifull målsetning enn hvordan man skal «fylle på» med kunnskap. Hvordan kan vi sikre bedre samskapning om dette?

Oslo har en mangfoldig elevgruppe. Det er viktig at mangfoldet gjenspeiles blant elevene som samarbeider med ledere på skole-, bydels- og etatsnivåer, og at det skapes gode strukturer som fanger opp et bredt spekter av elevstemmer. Alle elever har unike og viktige erfaringer fra skolesystemet som det er verdt å lytte til og lære av for å utvikle dem videre.

Barn og unge som utfordrer voksne er en særlig viktig informasjonsressurs; vi må derfor være bevisst hvordan denne gruppa omtales i offentligheten. Sårbare elevstemmer når sjelden avisspaltene, men atferden deres er likevel et tema mange har meninger om. Vi har et ansvar for å ivareta alle elevers verdighet i debatten om vold og trusler.

Medvirkning styrker barn og unges tro på at de er våre viktigste samarbeidspartnere. Det bidrar til delt eierskap, bedre forankring og felles retning. I et miljø preget av tilhørighet, fellesskap og tillitsfulle relasjoner, er barn og unges stemmer og involvering en del av grunnfundamentet.

Vi har valgt å vektlegge **medvirkning**, **tillit** og motsatsen **utenforskap** i vår årsrapport for 2021 og håper den kan inspirere til både debatt og handling.

Oslo, 23.03.22,
Sofie Haug Changezi & Kjerstin Owren

- ▶ Byrådet må sikre at barn og unge får medvirke i barnehager og skoler, inkludert i alle saksbehandlingsprosesser. Barn og unges stemmer må innhentes systematisk på alle nivåer i kommunen.
- ▶ Byrådet bør evaluere om «laget til eleven» og «laget til skolen» forstås likt på skole- og systemnivåene, og hvorvidt «lagene» ivaretar kommunens lovfestede plikter knyttet til barn og unges rettigheter i både opplæringsloven og barnekonvensjonen.
- ▶ Byrådet må sikre at systematisk kompetanseheving knyttet til opplæringslovens kapittel 9A ses i sammenheng med elevenes øvrige rettigheter, og at arbeidet forankres og følges opp fra skoleeiernivå.
- ▶ Byrådet må sikre at barnehagenes og skolenes støttesystemer jobber i tråd med krav og forventninger i lovverk, verdigrunnlag, rammeplaner og læreplaner.
- ▶ Byrådet bør innhente elevers, foresattes, læreres og skolelederes vurderinger om kvaliteten på og hensiktsmessigheten av tverrfaglige samarbeid, samt erfaringer fra oppfølging av enkeltelever og lærlinger i og etter covid-19-pandemien. Informasjonen må brukes til å utvikle og forsterke hjelpeinstanser for barn og unge.
- ▶ Byrådet bør initiere et partnerskap for trygg og god oppvekst, for å styrke barnehagers og skolars arbeid for å fremme tilhørighet og trygghet for barn og unge i samarbeid med lokalmiljø og bydeler.
- ▶ Byrådet må sørge for at alle barnehager kjenner godt til barnehagelovens kapittel VIII og forventninger til endret praksis.
- ▶ Byrådet må sikre at elever på videregående skole får tilstrekkelig tilpasset opplæring, og mottar spesialundervisningen de har krav på.
- ▶ Byrådet må sørge for at det utarbeides bedre rutiner for oppfølging av sårbare elever og lærlinger som bytter skole og lærebedrift.
- ▶ Byrådet må sikre bedre strukturer for å følge opp lærlinger.
- ▶ Byrådet bør bidra til å tilgjengeliggjøre læreplaner i kommunens institusjoner.

KUNNSKAPSGRUNNLAG

Rapporten rommer nyanser og perspektiver som supplerer eksisterende datagrunnlag om barn og unges rettigheter i Oslo.

Årsrapporten er basert på:

- ▶ Henvendelser til mobbeombudet og elev- og lærlingombudet i perioden 1.1.2021-31.12-2021
- ▶ Ombudenes erfaringer og observasjoner fra enkeltsaker og systemarbeid
- ▶ Spørreundersøkelse om elevenes rettigheter til elevrådene på ungdomstrinnet og videregående, samt til rektorene på samme skoler
- ▶ Intervjuer med to elevråd på hhv barnetrinn og ungdomstrinn om elevenes rettigheter
- ▶ Intervjuer med 10 elever fra oppfølgingstjenesten¹ i videregående skole
- ▶ Samtaler med Elevorganisasjonen i Oslo og Lærlingrådet i Oslo

Henvendelser som er besvart i 2021 er registrert fra følgende grupper: Elever, lærlinger, foresatte på vegne av eget barn, foresatte på vegne av andres barn, familiemedlemmer og verger, elevråd på vegne av elever; ansatte i skoler, barnehager, Utdanningsetaten, bydeler, BUP, PPT, helsesektor og lærebedrifter; frivillig sektor, organisasjoner, advokatfirmaer og stiftelser som jobber med barn og unges rettigheter.

Mobbeombudet besvarte 563 henvendelser i 2021.

Elev- og lærlingombudet besvarte 278 henvendelser i 2021.

En særlig takk til Elevorganisasjonen i Oslo for godt samarbeid. Vi lærer noe nytt hver gang vi samarbeider med dere.

Takk også til elevrådene og rektorene som har tatt seg tid til å svare på spørsmål fra oss, til elevene som har vært på besøk hos oss på Rådhuset og tatt imot oss på skolene, og til elevene som har stilt opp til intervjuer.

¹ Oppfølgingstjenesten (OT) tilbyr skoleplasser med spesiell oppfølging for ungdommer i Oslo som ikke har et skoletilbud på videregående skole. Plasser kan også tilbys «elever som er i ferd med å falle ut av videregående opplæring» (Utdanningsetaten).

*[Ledelsen] er ofte så opphengt i hva de voksne og ansatte på skolen mener. Vi får sagt vår mening i ny og ne, men føler ikke at den blir ordentlig hørt og vurdert. Lederne er veldig opptatt av at de må få noe ut av det vi ønsker å gjøre, og at det ikke kun skal være en fordel for elevene. Ledelsen må være mer engasjert i elevmedvirkning. De må jobbe med å ha et felles fokus på alle elever
(Elevråd)*

Medvirkning

Barnekonvensjonens artikkel 12 slår fast at alle barn har rett til å medvirke. Mangelfull medvirkning fra barn og unge spiller en direkte eller indirekte rolle i de fleste henvendelsene til ombudene.

Vi ser eksempler på at saksbehandlingsrutinene for tiltak i skole- og barnehagemiljøsaker i liten grad inkluderer gode barnets beste-vurderinger eller ivaretar barns rett til reell medvirkning.

I saker som omhandler retten til spesialundervisning i skolen ser vi at elevene på alle trinn blir for lite involvert i både utarbeidelse og evaluering av planer, organisering og iverksatte tiltak.

Medvirkning handler om mer enn å spørre barn og unge om hvordan de har det, eller hva de synes om en beslutning. Prosessen skal være kontinuerlig, etterrettelig, ivareta og anerkjenne barn og unges verdighet og autonomi, og bidra til opplevelse av tilhørighet og trygghet.

Når voksne snakker på vegne av barn, eller av ulike årsaker ikke kan sette seg inn i barnets indre og subjektive opplevelser, er det også vanskelig å foreta grundige barnets beste-vurderinger slik barnekonvensjonens artikkel 3 krever.

Vi observerer at elevmedvirkning i skolen forstås og praktiseres svært ulikt, både internt på skolene og mellom skolene. Vi er usikre på om dagens system innhenter nok kvalitativ informasjon om elevenes erfaringer fra medvirkning i skolen. Dersom styringsleddet mangler tilgang til elevenes subjektive erfaringer og opplevelser, blir skoleledelsens vurderinger av arbeidet med elevmedvirkning stående som en sannhet.

Det er derfor viktig å se skolenes praksis i sammenheng med kommunens praksis, og at elevstemmen har en naturlig plass på alle nivåer i skole- og oppvekstsektor.

Medvirkning handler om å både **lytte** og **handle**. Elever forteller gjennom samtaler og undersøkelser at de ønsker både lærere og ledere som tar seg mer tid til å lytte og å være til stede der elevene er.

Å snakke med og lytte til elevene har liten verdi om man ikke følger opp det som blir sagt. Elever har opplevd at de har snakket om utfordringer de har i hverdagen sin med ansatte på skolen, men at disse fort har blitt glemt når samtalen er over. Flere foresatte som har tatt kontakt forteller om barn som slutter å snakke med voksne på skolen fordi «ingenting skjer uansett».

God medvirkningskultur handler ikke bare om å lage strukturer som fanger opp elevstemmen, men å gjøre noe med det som blir fortalt av elevene. Dette bygger tillit, og gir elever opplevelser av at de har voksne de kan stole på i skolehverdagen. Det samme prinsippet må gjelde for medvirkning på systemnivå.

Vi observerer at mye av arbeidet knyttet til elevmedvirkning i Oslo handler om å få elevene til å sette ord på hvordan de kan medvirke. Men dersom elevene ikke opplever at rådene de gir tas til følge, kan involveringen få motsatt effekt og oppleves demotiverende. Å «utkvittere» elevstemmen er ikke det samme som å etablere gode samarbeidsstrukturer med og for elevene i prosesser som må handle om *alle* forbedringspunkter i skolen.

Mange føler seg ikke hørt fordi lærerne glemmer hva som er sagt etter samtalen. De må gjøre noe med det de hører. Ikke høre det ene øyeblikket og så glemme det, som mesteparten av lærerne gjør.

Du må høre på hva elevene har å si, og så må de begynne å gjøre noe med det og ikke bare lytte.

Å be om tilbakemelding uten handling gir inntrykk av likegyldighet.

La oss si våre meninger og tanker. La oss snakke ferdig, og ikke avbryt oss. Ikke snakk til oss som om vi er småbarn, vi skjønner det meste og er det noe vi ikke skjønner sier vi ifra.

(Elevråd i Osloskolen)

Vi vil tørre å påstå at dersom elevmedvirkning hadde vært prioritert høyere, og de som sitter med makten hadde lyttet til våre behov og erfaringer underveis, hadde ikke denne perioden vært like vanskelig for elevene.

(Leder, Elevorganisasjonen i Oslo)

Basert på innhold fra enkeltsaker og tilbakemeldinger fra elever og rektorer gjennom spørreundersøkelser og samtaler, vil ombudene bemerke at:

- ▶ Barn og unges rett til medvirkning gjennomføres ikke alltid etter FNs barnekomité's anbefalinger²
- ▶ Barn og unges rett til medvirkning får ofte sekundærprioritering i saksbehandling, spesielt knyttet til retten til spesialundervisning og retten til et trygt og godt psykososialt miljø
- ▶ Det gjennomføres mange lukkede og standardiserte elevsamtaler fremfor åpne og dialogiske elevsamtaler i skolen
- ▶ Vi ser at sårbare elever medvirker i mindre grad enn hva rettighetene tilsier
- ▶ Med økningen av ikke-pedagogisk ansatte i skolen løper det en risiko for at miljøarbeidere, miljøterapeuter, helsesykepleiere og administrativt skoleansatte gis ansvar for å representere eller innhente elevstemmen i enkeltsaker fremfor elevenes lærere
- ▶ Støttesystemene til skoler og barnehager ivaretar ikke alltid barn og unges rett til medvirkning eller utøver barnets beste-vurderinger i veiledning og samarbeid; «bestillingen» og forventningene fra ledelsen avgjør retningen og utfallet
- ▶ Systemene som skal sikre at elevers rett til medvirkning er ivaretatt, vurderer dette fra et voksenperspektiv, uten å involvere elevene
- ▶ Medvirkning knyttet til lærings- og vurderingsformer praktiseres ikke godt nok, og ikke alle elever kjenner til at retten til å medvirke også gjelder i undervisningsøyemed
- ▶ Foresattes medvirkning kan noen ganger overdøve barnets stemme og barnets rett til medvirkning, spesielt i krevende skolemiljøsaker
- ▶ Mangelfull praktisering av barns rett til medvirkning påvirker barnehagers og skolars vurdering av barnets beste-prinsippet i saksbehandling
- ▶ Skolene opplever styringssignalene knyttet til elevmedvirkning svært ulikt

² <https://www.udir.no/globalassets/filer/regelverk/rundskriv/veiledning-til-bruk-av-barnekonvensjonen.pdf>

Alle elever skal oppleve at skolens elevdemokrati og medbestemmelsesorganer ivaretar elevstemmen i beslutninger og diskusjoner om forhold som angår elevene.

Elevråd som ombudene har vært i kontakt med opplever at de først og fremst forventes å jobbe med ulike «stunt» for å fremme elevmiljøet. Flere elevråd etterspør å aktivt bli involvert og anerkjent som viktige bidragsyttere inn i skolens strategiske arbeid for læring, vurdering og organisering av skolehverdagen.

I elevrådsundersøkelsen setter over halvparten av elevrådene ord på at de savner medvirkningsprosesser hvor utfallet ikke er forhåndsbestemt. Elevrådene opplever også at ledelsen noen ganger går mot elevenes råd uten å gi forklaringer på hvorfor, og noen har opplevd å bli latterliggjort når de fremmer forslag.

Elevrådene ønsker at det er rom for å få sagt sine meninger og tanker, uten at ledelsen avbryter. Elevrådene ønsker å møte en ledelse som ikke har bestemt seg for utfallet i saker før elevene har fått presentert og argumentert skikkelig for saken sin.

Ombudene vil spesielt løfte frem følgende punkter fra tilbakemeldingene som elevrådene og Elevorganisasjonen i Oslo har gitt:

- ▶ Elevrådets arbeid kan bli for løst koblet til ledelsens strategiske og utviklingsrettede arbeid
- ▶ Profesjonsfellesskapet og elevrådsfellesskapet lærer ikke nok sammen
- ▶ Oppfølging av elevrådsarbeidet kan bli for tilfeldig og er svært personavhengig
- ▶ Tillitselevne får ikke god nok opplæring i elevrådsarbeid
- ▶ Tillitselever blir demotivert dersom elevrådsarbeidet ikke er tydelig definert og elevrådsfellesskapet ikke preges av felles mål
- ▶ Elevrådene er ikke godt nok kjent med sine rettigheter og kan dermed ikke hevde dem på vegne av medelevene sine gjennom tillitsvervet
- ▶ Elevmedvirkning risikerer å bli «skinnprosesser», det vil si at elevene kun involveres på et overfladisk nivå og ikke har samme medbestemmelsesrett på lik linje med ansatte og foresatte

Tillit

Tillitsbrudd preger mange saker ombudene blir kontaktet om. Tillit er en avgjørende faktor i arbeid som handler om å bygge opp gode relasjoner eller sikre at en vanskelig situasjon løser seg. I fravær av tillit vil det fort oppstå både mistro og misforståelser.

Tillitsbrudd har mange sider. Tillit er subjektivt, og som mennesker er vi forskjellige når det gjelder hva som skal til for å oppleve tillit og hvor lite eller mye som skal til for å miste den.

I henvendelsene til ombudene finner vi fortellinger hvor en nedadgående mistillitsspiral har utviklet seg over tid, og hvor noe som kan virke som små hendelser får stor betydning. Hvis barn og unge i tillegg ikke opplever å bli hørt, eller at opplevelsen bagatelliseres, blir det vanskelig å ha tillit til at saken kan løses, selv om intensjonen er god fra de voksnes side.

OT-elevne forteller at de i løpet av sitt grunnskoleløp har kjent på følelsen av at de ikke hører til på skolen. Elevene har opplevd å bli behandlet dårlig eller ikke å bli trodd på av lærere og ledere på skolen, og slik mistet tilliten til skolesystemet. Mange av disse har gjennomgått skolebytter.

Vi ser gjennom våre henvendelser at tillitsfulle relasjoner ofte tas for gitt. Arbeidet må prioriteres i alle ledd når barnehagebarns, elevers og lærlingers rettigheter skal oppfylles i fellesskap; fra nivået barn/elev/lærling og ansatte, barnehage/skole og hjem, mellom foresatte, og mellom barnehage/skole og system.

Noen beskrivelser av tillit fra barn og unges perspektiv:

- Elever som opplever at voksne legger skylda for et dårlig miljø på andre elever, kan miste tillit til at den voksne bryr seg likt om alle. Elever har fortalt at de sluttet å tro på **sine medelevers gode egenskaper og positive sider**
- Elever som opplever at voksne bagatelliserer hendelser eller ber dem om å skjerpe seg eller ikke å bry seg, mister tillit til at **voksne kan hjelpe**
- Elever som opplever at voksne glemmer hva som er sagt etter en samtale, eller ikke overholder en inngått avtale, mister tillit til at **det nytter å spørre om hjelp**
- Elever som opplever at voksne fatter beslutninger bak deres rygg eller over hodet på dem, mister tillit til **verdien av samarbeid**
- Elever som ofte får påpekt feil og mangler ved seg selv, mister tillit til sin **egenverdi og individuelle styrker og muligheter**

Vi ser at foresatte til elever som bytter skole på grunn av mistrivsel har lite tillit til skolesystemet, og at dette påvirker barn og unge negativt. Det mangler et godt system for ivaretagelse og oppfølging av disse elevene og deres foreldre, spesielt når ny skole ligger i en annen bydel enn nærskolen.

Behovet for å høre til i et fellesskap er mer krevende å oppfylle for elever som begynner midt i skoleåret og ikke bor i nærmiljøet rundt ny skole. Tillit og tilhørighet henger tett sammen: ved å oppleve å *være en del av noe*, er det lettere å ha tålmodighet og tro på at et samarbeid vil bære frukter over tid.

Enkelte foresatte som har mistet tillit til skolen, involverer advokater eller enkeltpersoner fra stiftelser og interesseorganisasjoner. Selv om dette gjøres i beste mening og intensjonene er gode, ser vi at dette i flere tilfeller øker avstanden mellom skole og hjem. Samarbeid som bærer preg av å være en «rettssak» fører sjeldent til økt tillit eller ivaretagelse av elevens behov.

Når foresatte opplever at hovedfokuset i samarbeidet handler om paragrafer og lovtekster fremfor barnets subjektive opplevelse, kan dette bidra til økt uro. Når skolen eller barnehagen utøver «maktspråk» og samtidig ber om foresattes tillit, kan foresatte sitte med opplevelsen av at de ikke får vite hele sannheten.

Tips fra elever om tillit og tilhørighet på skolen

- ▶ Vis oss med handling og ord at alle elever er like mye verdt og velkomne
- ▶ Snakk med og lytt til elever og elevråd, og gjør noe med det du hører
- ▶ Skap trygge og gode fellesskap i klasser og på skolen (hvor det er lov til å ha en dårlig dag, og rom for å være uenige)
- ▶ Inkluder alle elever, både sosialt og i undervisning
- ▶ Ha kjennskap til, og prioriter, elevenes psykiske helse
- ▶ Legg til rette for elevmedvirkning, elevdemokrati og elevrådsarbeid
- ▶ Involver dere i elevenes skolehverdag og i elevrådets arbeid
- ▶ Følg opp elever som strever faglig og/eller sosialt. God og jevn tilrettelegging og oppfølging er sentralt for enkeltelevs tillit til skolen
- ▶ Hjelp elever med å bli bedre kjent når vi begynner på ny skole eller i ny klasse
- ▶ Se enkeltelever for den de er. Elever er individer, ikke en gruppe
- ▶ Gi elever nye sjanser. Ikke la fordommer sette elever inn i faste kategorier
- ▶ Husk at ikke alle elever opplever å høre til selv om man ikke er synlig utestengt
- ▶ Tro på elever, vær mer tålmodig og forståelsesfull

Noen eksempler fra henvendelsene til ombudene i 2021 hvor mistillit er en del av saksbildet:

- ▶ En mor opplever at hennes 5-åring får mye skyld for et dårlig barnehagemiljø, og bekymrer seg for ansattes kompetanse for å ivareta både ham og de andre barna. Styrer forsvarer barnehagens praksis. I møtene snakkes det mer om hvordan mor bør jobbe med grensesetting hjemme enn hvilke tiltak barnehagen iverksetter. Når sykefraværet blant ansatte øker under pandemien, velger etter hvert mor å holde barnet hjemme i frykt for vikarenes kompetanse. Barnehagen melder da bekymring til barnevernstjenesten.
- ▶ Et foreldrepar til ei jente på 6. trinn tar kontakt fordi eleven er utstøtt fra jentemiljøet i klassen etter en hendelse på sosiale medier. I møter med skolen opplever de det de beskriver som «handlingslammelse». Skolen anerkjenner den vanskelige situasjonen og er fortvilet på lik linje med eleven og hennes foreldre, men de kommer til kort når det gjelder håndtering og tiltak. Skolens ærlighet om manglende kompetanse knyttet til denne problematikken forårsaker mer uro hos foresatte, til tross for at de blir møtt på en god måte.
- ▶ En far tar kontakt da han opplever at hans datter har utviklet skolevegring etter at hun begynte på videregående skole. Eleven har hatt spesialundervisning på ungdomsskolen, og opplever også det psykososiale miljøet i klassen som svært krevende. Foresatte og elev har ved flere anledninger tatt opp elevens utfordringer på skolen med kontaktlærer og skolens ledelse, men har ikke blitt møtt med anerkjennelse av situasjonen. Skolen mener at det ikke er behov for henvisning til PPT, og det er heller ikke blitt igangsatt andre tiltak på skolen. Eleven har fått beskjed om at det er lite skolen kan gjøre om hun ikke begynner å møte opp oftere, og far opplever at skolen ikke tar behovet for oppfølging og tilrettelegging på alvor.
- ▶ En lærling tar kontakt da han blir mobbet på arbeidsplassen av kollegaer. I møter med sjefen har lærlingen tatt opp ulike hendelser, og fortalt hvordan han opplever arbeidsmiljøet i lærebedriften. Sjefen har tatt opp situasjonen med ansatte i bedriften på en måte som har eskalert mobbingen. Lærlingen har deretter fått beskjed om at det ikke er mer sjefen kan gjøre for å bedre situasjonen hans, og at dette dermed er noe han må tåle. Opplæringskontoret har blitt kontaktet, men de peker tilbake på at ansvaret for å bedre situasjonen ligger hos sjefen i lærebedriften.

Når skole-hjem-samarbeidet preges av mistillit

- ▶ Mange foresatte som tar kontakt strever i skole-hjem-samarbeidet, og har over tid mistet troen på skolens evne til å finne gode løsninger.
- ▶ Foresatte til sårbare barn opplever at de må gå inn i «løvemodus» for at saken skal tas på alvor og at de skal bli hørt.
- ▶ Det er belastende å oppleve at man må «kjempe» mot systemet. Noen foresatte sykemelder seg, eller skaffer seg advokathjelp.
- ▶ Noen foresatte kategoriserer ansatte i et «relasjonshierarki» hvor de har høy tillit til noen få, og lav tillit til de fleste andre. Dette påvirker tilliten til hele organisasjonen.
- ▶ Noen foresatte opplever å få svært lite informasjon om hva barnehagen/skolen gjør knyttet til sitt barns rettigheter, og at de må «mase» og selv be om møter og planer. Manglende eller mangelfulle referater er ofte en problemstilling.
- ▶ Andre foresatte blir trukket altfor langt inn i barnehagens/skolens tiltak og får mer informasjon enn de egentlig skal ha, for eksempel knyttet til andre barns sårbarheter, til personalforhold, økonomiske prioriteringer og manglende samarbeid med støttesystemene og øvrige instanser. Dette kan bidra til å forsterke foresattes inntrykk om at «ingenting hjelper».
- ▶ Enkelte foresatte sitter med opplevelsen av at det meldes bekymringsmelding til barnevernstjenesten som «straff» for at de har vært brysomme i møte med barnehagen eller skolen.
- ▶ Noen foresatte melder skole, skoleansatte eller elever til politiet i et håp om at etterforskning kan føre til økonomisk oppreisning eller annen kompensasjon.
- ▶ Skolens holdninger til støttesystemene, ombud, klageinstanser, m.m., har stor påvirkning på hvordan foresatte navigerer i systemet.

Skolen ba oss unngå å ta saken til Statsforvalter fordi det er en papirmølle og de som sitter der inne ikke har peiling på hva det vil si å jobbe i skolen. Det var vel ordene de brukte. Rektor fortalte de hadde hatt en sak som tok 8 måneder å behandle, og da tiltaket kom var det helt ubrukelig. Så ja, det er litt vanskelig å stå som forelder da og vite hva som er lurt. Det viktigste for meg er jo bare at barnet mitt får det bedre, jeg er ikke så opptatt av hvordan. Stemmer det at det ikke er vits å klage? (Henvendelse fra foresatt til barn på 6. trinn)

Jeg har forstått det slik at skolen nå lager egne systemer og ansetter folk som kan gjøre jobben bedre enn PPT, BUP og de andre der ute som skal hjelpe. Det jeg lurer på er; har jeg da rett som forelder til å takke nei? (Henvendelse fra foresatt til barn på 5. trinn)

Jeg opplevde at skolen var veldig irritert fordi jeg hadde kontaktet ombudet. Dette mente de at skolen kunne klart å løse uten andres innblanding. (Henvendelse fra foresatt til elev i vg1)

Utenforskap

Fellesskap er den viktigste faktoren for god psykisk helse og livskvalitet. Når barn og unge opplever **utenforskap**, kan det både føre til og forsterke psykisk uhelse.

Vi ser eksempler på utenforskap i svært mange henvendelser, og fortellingene har tydelige likhetstrekk. **Den negative utviklingen ble oppdaget for sent, iverksatte tiltak hadde ikke ønsket effekt, og det var usikkert hvem som hadde ansvaret.**

Vi spurte rektorene om hva de er mest bekymret for knyttet til etterdønningene av covid-19-pandemien, og **utenforskap** og **psykisk uhelse** trekkes frem som et særlig viktig å motvirke. Det er avgjørende for elevene som har hatt det vanskelig at det planlegges langsiktig og grundig for å sikre høy kvalitet på barn og unges fellesskap fremover.

I henvendelsene til ombudene viser utenforskap seg både i fortellinger om barn og unge som er ensomme eller blir ekskludert fra fellesskapet, og om de som har negative erfaringer med fellesskap og trekker seg unna. Barn og unge opplever videre å bli holdt ansvarlig for sitt eget «innenforskap» gjennom forventninger til både atferd og tålegrense. Vi ser at elever som opplever faglig utenforskap risikerer sosialt utenforskap, og at faglig tilrettelegging ikke alltid tar hensyn til behov for fellesskap og felles opplevelser.

Trygge og gode fellesskap kommer ikke av seg selv, og krever stor innsats av skolens ansatte. Elevrådene påpeker behovet for “gode fellesskap på tvers av kjønn og vennegjeng” i undersøkelsen. I klasser med lite samhold ønsker elevene at læreren spiller en aktiv rolle, for eksempel ved plassering av elever i klasserommet og gruppesammensetning ved prosjekter og annet arbeid.

Elevene ønsker videre at skolene prioriterer fellesskap blant elever, og legger til rette for at elevene kan bli bedre kjent, både faglig og sosialt. Det trekkes frem som særlig viktig å sørge for at elevene blir kjent ved skolestart. Rektorene trekker frem de samme punktene som viktige prioriteringer på sine skoler.

For at elevene skal lære om hverandre må alle gis tilgang til fellesskapet. Elevråd forteller at enkelte elever, som for eksempel elever i mottaksklasser, ikke alltid deltar på fellesskapsrettede tiltak eller ved skolens sosiale arenaer.

Gjennom henvendelsene til ombudene ser vi samtidig at sosiale arrangementer sjelden er redningen for utrygge klasser. Tvert imot kan sosiale aktiviteter med gode intensjoner forsterke opplevelsen av hvem som er «inne» og hvem som er «ute».

Lærlinger og utenforskap

Den årlige lærlingundersøkelsen er kommunenes mulighet til å få innsyn i hvordan lærlingene har det i lærebedriften. Det er obligatorisk for fylkeskommunen å gjennomføre lærlingundersøkelsen, men det er ikke obligatorisk for lærlingene å besvare den. I Oslo har lærlingundersøkelsen en lav svarprosent (46,6 %) og denne besvares også av lærlinger fra Viken som har lære plass i Oslo.

Lærlingene har rettigheter tilknyttet godt psykososialt miljø både innen Opplæringsloven (§ 1-1) og Arbeidsmiljøloven (§4-1.). Flere av henvendelsene til ombudet omhandler imidlertid lærlinger som ikke opplever å ha et godt miljø i sin lærebedrift. 171 av 917 lærlingene i lærlingundersøkelsen forteller at de har blitt utsatt for mobbing, i hovedsak fra kollegaer eller ledelse. 64 lærlinger rapporterer at de har blitt utsatt for uønsket seksuell oppmerksomhet.

Sakene blir ofte fanget opp for sent og løses ikke godt nok i lærebedriften. Det trengs bedre systemer for å innhente informasjon om hvordan lærlingene har det i lærebedriftene. Systemet må samtidig lære av disse sakene og kartlegge hva som sviktet, slik at det ikke skjer igjen.

Kommunen bør strekke seg langt for å sikre lære plass til alle i arbeidet mot utenforskap. Elever uten lære plass får tilbud om vg3 i skole. For noen er dette en god løsning, for andre er det en uønsket situasjon.

I helse- og oppvekstfagene er det i dag ikke nok lære plasser i Oslo. Private bedrifter kan ikke pålegges å ta inn lærlinger, og i kommunen setter blant annet budsjetter begrensninger i bydelene. Kommunen bør i større grad åpne sine institusjoner for å ta imot flere lærlinger i helse- og oppvekstfagene.

I elektrikerfaget er situasjonen annerledes. Elevene er stort sett gutter som har bestått alle fag med gode karakterer, og er godt kvalifisert til lære plass, men som ikke får muligheten til å prøve seg.

Elektrikerlærlinger konkurrerer i stor grad med lærlinger fra Viken om å få lære plass i en Oslobedrift. Det har vært vanskelig å finne statistikk eller objektive bekreftelser på om elever i elektrikerfaget blir utsatt for diskriminering av bedrifter. Det er imidlertid i hovedsak elever uten norsk klingende navn som har tilbud ved Vg3 i skole. Disse elevene har selv et inntrykk av at de får færre sjanser i arbeidslivet; mange opplever dette som demotiverende.

Utenforskapets ulike former

- ▶ Barn og unge som viser sinne, fortvilelse og frustrasjon gjennom fysisk utagering opplever ofte utenforskap i barnehage og skole. Opplevelsen av å stå utenfor fellesskapet tydeliggjøres av iverksatte tiltak som retter seg mot bare den ene
- ▶ Elever helt ned på 4. trinn bortvises fra skole/AKS som sanksjoneringsiltak i vanskelige saker; ivaretagelsen av barnets beste-prinsippet praktiseres ulikt i disse sakene, og opplevelsen av å stå utenfor fellesskapet forsterkes av denne praksisen
- ▶ Rektorene trekker frem bekymringer knyttet til elevenes motivasjon for læring og deltakelse i læringsfellesskapet på skolen. Det meldes om høyere elevfravær som ikke er koronarelatert. Flere elever strever med å komme seg på skolen, og rektorene melder om økning i skolevegringsproblematikk
- ▶ Instansene i «laget til skolen» samarbeider ikke alltid godt nok eller til barnets beste i saker hvor elever er skjøvet ut av fellesskapet. «Alle» peker på rektor, men innsats mot utenforskap må være et lagarbeid.
- ▶ Når negative karakteristikk av enkeltelever legges til grunn for forståelsen av utenforskap, flyttes oppmerksomheten bort fra nødvendige samtaler om hva slags skolesystem elevene trenger for å oppleve tilhørighet og mestring i fellesskap med andre

For å gjøre skolen til et bra sted for alle, må man se alle sammen. Du må se hver eneste person, hvert individ. (...) Det er mange som ikke føler seg hørt, mange som føler seg urettferdig behandlet av skolen. Alle MÅ bli hørt (OT-elev).

Når jeg først var på skolen, handlet det bare om at jeg ikke var der (OT-elev).

Vi fikk SMS av sociallæreren med skryt om at hun hadde vært flink som holdt seg unna jentene i friminuttene siden det ofte blir mye bråk (Mor til 3. klassing).

Hei. Kan du hjelpe meg med å bytte skole? Trenger virkelig ny start og nye sjangser (10. klassing).

Det er utrolig trist å vite at det er så mange lærlinger som ikke blir behandlet med den respekten og omsorgen de fortjener [...] Ikke bare er dette dårlig for lærlingene som opplever det, men med disse tallene kan det lett skremme bort flere fra å gå yrkesfag og få seg fagbrev (Lærlingrådet).

Sammendrag av henvendelser fra 2021

De vanligste spørsmålene til mobbeombudet og elev- og lærlingombudet er:

- ▶ Barnet mitt har det ikke trygt og godt i barnehagen/i skolen. Hva bør jeg gjøre?
- ▶ Barnet mitt har fått en aktivitetsplan, men vi mener denne er mangelfull. Kan vi be om en ny plan?
- ▶ Hva gjør vi når en sak har pågått over lang tid?
- ▶ Hva må til for at rektor kan innvilge klassebytte?
- ▶ Det er krevende samarbeid i foreldregruppa, hva kan vi forvente at skolen gjør?
- ▶ Har skolen lov til å gi innsyn i tiltak som settes inn overfor andre barn?
- ▶ Har du tips til hva foreldregruppa kan gjøre for å forbedre miljøet i klassen?
- ▶ Barnet mitt opplever å få skylda når situasjoner oppstår i gruppa/klassen, og dette er belastende. Hva kan vi kreve?
- ▶ Jeg skal i et møte med skoleledelsen om mitt barns skolemiljø, har du noen råd om hva jeg bør si eller spørre om?
- ▶ Kan vi kreve andre tiltak enn de som skolen/barnehagen vurderer som tilstrekkelige?
- ▶ Jeg har et barn som sliter med psykisk uhelse og som skolen ikke klarer å ivareta på en god måte. Hva kan vi forvente av skolen?
- ▶ Hvordan kan jeg gå frem for at skolen tilrettelegger (bedre) for barnet mitt som har læreversker?
- ▶ Hvilke rettigheter har jeg når det kommer til tilrettelagt undervisning?
- ▶ Hvordan går jeg frem om jeg ønsker å klage på en lærer eller en karakter?
- ▶ Hvordan kan vi som elevråd løfte frem en sak for ledelsen?
- ▶ Jeg får ikke god nok oppfølging og veiledning i lærebedriften min, hva er bedriften pliktet til?
- ▶ Jeg blir dårlig behandlet av sjefen. Hvem kan jeg kontakte om jeg ikke kan snakke med sjefen i lærebedriften?
- ▶ Jeg jobber stadig overtid, men får ikke lønn for det. Skal jeg ha betalt?
- ▶ Jeg har ikke et trygt og godt arbeidsmiljø i lærebedriften. Hva bør jeg gjøre?
- ▶ Jeg jobber på en skole hvor vi har en vanskelig sak. Kan du gi oss noen råd til håndtering?
- ▶ Vi har fått tilbake vedtak fra Statsforvalter, hva mener du om de foreslåtte tiltakene?
- ▶ Jeg er lærer og står i konflikt med foreldrene til en elev i klassen min som mener jeg krenker barnet deres, skulle gjerne hatt noen gode råd.

Om ombudene

Ombudene er uavhengig av politiske og administrative myndigheter, og skal være et lavterskeltilbud for barn og unge i barnehager, skoler og lærebedrifter i Oslo.

Ombudene samarbeider med: elever, lærlinger, foresatte, barnehager, skoler, fagforeninger, utvalg, organisasjoner, lærebedrifter, skole- og barnehageeiere, Utdanningsetaten, PPT, BUP, politiet, Byrådsavdeling for oppvekst og kunnskap og øvrige politikere.

Kjerstin Owren er mobbeombud i Oslo og startet i stillingen 01.06.2017.
Sofie Haug Changezi er elev- og lærlingombud i Oslo og startet i stillingen 01.10.2020

Ombudenes mandat følger vedlagt.

Administrativt

- ▶ Ombudene er ansatt for seks år på åremål.
- ▶ Mobbeombudet og elev- og lærlingombudet har begge én stillingsressurs i 100% stilling, og har eget budsjett og koststed.
- ▶ Personaloppfølging og økonomisk-administrativ oppfølging, herunder regnskapsføring og budsjettering, ivaretas av Bystyrets sekretariat.
- ▶ Ordføreren i Oslo har oppfølgingsansvaret.
- ▶ Ombudene har kontorplass på Rådhuset i Oslo.

Oslo kommunes mobbeombuds mandat

Det opprettes et ombud mot mobbing (mobbeombud) for Oslos barnehager, grunnskoler og videregående opplæring fra og med 01.01.2017 med følgende mandat:

1. Mobbeombudet er bystyrets ombud for barnehagebarn og elever i Oslo.
2. Mobbeombudet skal arbeide for barnehagebarn og elevers rett til et trygt og godt psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel, og læring - og gir dem muligheten til å oppleve sosial tilhørighet. Ombudet skal arbeide mot alle former for mobbing, krenkelser, trakassering og diskriminering av barnehagebarn og elever i Oslo.
3. Mobbeombudets virksomhet skal omfatte offentlige og private barnehager, offentlige grunnskoler og videregående skoler, samt grunnskoler og videregående skoler godkjent etter friskoleloven. Ombudets virksomhet skal ikke omfatte skoler etter voksenopplæringsloven eller fagskoleloven, men inkludere elever i alderen 16-19 år som tar grunnskoleopplæring etter opplæringsloven kap. 4 A ved en videregående skole. Ombudets virksomhet skal heller ikke omfatte lærlingene. Deres rettigheter til et godt psykososialt miljø skal følges opp av Elev- og lærlingombudet og bedriftenes verneombud.
4. Mobbeombudet skal være organisert som en egen enhet og utføre sitt arbeid på fritt og selvstendig grunnlag, uavhengig av administrativ og politisk ledelse i kommunen. Organisatorisk plasseres mobbeombudet under bystyret. Ombudet skal samarbeide med Elev- og lærlingombudet i Oslo.
5. Mobbeombudet skal bidra til at barnehagebarn og elever får sine rettigheter til et godt psykososialt miljø ivaretatt, og gi tilbakemelding til politiske og administrative myndigheter i Oslo om hvordan rettighetene blir ivaretatt.
6. Mobbeombudet skal være et lavterskeltilbud som kan kontaktes av elever og foreldre i vanskelige enkeltsaker.
7. Mobbeombudet kan veilede og rådgi i enkeltsaker og gå i dialog med barnehager og skoler i saker som er vanskelig å løse.
8. Viktige oppgaver for mobbeombudet vil være informasjon, forebygging, kompetanseheving og veiledning. Ombudet skal:

- synliggjøre og informere om sin rolle som mobbeombud. Informere om hvordan elever og foreldre kan ta kontakt, også anonymt.
- være tilgjengelig og synlig på sosiale medier og andre nett-arenaer som målgruppen bruker aktivt.
- være en informasjonsressurs og veileder for barn, elever og foreldre, skoleledere, lærere, barnehageansatte og andre som ønsker informasjon og hjelp vedrørende retten til et godt psykososialt miljø.
- bidra til å forebygge digital mobbing og drive veiledning i utfordrende situasjoner knyttet til denne type mobbing.
- samarbeide med aktører som arbeider med barn og unge, som eksempelvis Utdanningsetaten, skolene, bydelene, barnehagene, Elevorganisasjonen, Elev- og lærlingombudet, foreldreutvalg, PPT, skolehelsetjenesten, og frivillige organisasjoner.
- prioritere det forebyggende arbeidet mot mobbing i barnehagen og grunnskolen.

9. Ombudet skal legge frem en årlig rapport for sin virksomhet

Oslo kommunes elev- og lærlingombuds mandat

1. Ombudet er bystyrets ombud for elever, lærlinger og lærekandidater i videregående opplæring i Oslo. Ombudets virksomhet skal omfatte offentlige skoler og tilbys også elever i skoler godkjent etter friskoleloven. Ombudets virksomhet skal ikke omfatte skoler etter voksenopplæringsloven eller fagskoleloven, men inkludere elever i alderen 16-19 år som tar grunnskoleopplæring etter opplæringsloven kap. 4 A ved en videregående skole.
2. Ombudet skal samarbeide med alle parter i videregående opplæring. Ombudet skal skape møteplasser for å diskutere medvirkning og dyktiggjøre elever, lærlinger og lærekandidater til aktiv medvirkning i læringsarbeidet.
3. Ombudet skal være en informasjonsressurs og veileder for elever, lærlinger, lærekandidater og andre som ønsker informasjon og hjelp knyttet til rettigheter og plikter i videregående opplæring.
4. Ombudet skal gjennomføre opplæring og gi støtte til elevtillitsvalgte i elevråd og elevorganisasjoner.
5. Ombudet skal kontrollere at elever, lærlinger og lærekandidater i videregående opplæring får sine rettigheter ivaretatt, og gi tilbakemelding til politiske og administrative myndigheter i Oslo om hvordan deres vedtak følges opp, fra et elev- og lærlingperspektiv.
6. Ombudet skal være organisert som en egen enhet og utføre sitt arbeid på fritt og selvstendig grunnlag, uavhengig av administrativ og politisk ledelse i kommunen. Ombudet skal samarbeide med mobbeombudet i Oslo.
7. Ombudet skal legge frem en årlig rapport for sin virksomhet og utarbeide en handlingsplan med mål og tiltak over fireårsperioder.

Regnskap mobbeombudet

Art	Art(T)	Budsjett (1000)	Regnskap (1000)	Resultat (1000)
10100	Lønn i faste stillinger (HR-O)	750	747	3
10170	Påløpte feriep.av lønn artene 010-015 (HR)	100	90	10
10400	Overtid fast ansatte (HR-O)	50	21	29
10470	Påløpte feriepenges av artene 040-045 (HR)	10	2	8
10900	Pensjonsinnskudd Oslo pensjonsforsikring AS (HR)	200	173	27
10920	Kollektive ulykkes- og gruppelivsforsikringer (HR)	0	1	-1
10990	Arbeidsgiveravgift av lønn mv.	140	108	32
10991	Arbeidsgiveravgift av pensjonsinnskudd	0	24	-24
10998	Arbeidsgiveravgift av påløpte feriepenges	0	13	-13
0	0 Lønn og sosiale utgifter	1 250	1 179	71
11150	Bevertning i kommunal regi, ved møter/utvalg/ orga (HR)	0	7	-7
11210	Annet forbruksmateriell, forbruksvarer (HR)	1 135	0	1 135
11260	Utgiftsdekn egne ans. (ikke opplysningspliktig) (HR)	0	32	-32
11263	Fly, tog, trikk, buss, båt	0	2	-2
11340	Elkom (telefon/bredbånd), ikke oppgavepl (HR)	0	7	-7
11349	Motkonto Elkomm opplysningspliktig (HR-O)	0	-1	1
11370	Datakommunikasjon, linjeleie, sambandsleie, internettbruk og -etablering	0	1	-1
11560	Annet vedr. opplæring, kurs (HR)	0	19	-19
11570	Annet vedr. opplæring, kurs	200	0	200
11630	Kostgodtgjørelse/diett (HR-O)	0	0	0
11650	Avg.pl. godgj. (verktøy-/fri avis mv) (HR-O)	0	2	-2
11760	Drosjeutgifter (HR)	0	28	-28
11851	Motkonto koll ulykkes- og gr.livsforsikringer (HR)	0	-1	1
11949	Annet vedrørende husleie, leie av lokaler og grunn	0	4	-4
11990	Annet vedr. avgifter, gebyrer, lisenser mv. (borts (HR)	0	0	0
12708	Konsulentbistand HMS	0	7	-7
1	1 Kjøp av varer og tj. som inngår i egenprod	1 335	106	1 229
14290	Merverdiavgift som gir rett til merverdiavgiftskompensasjon	0	3	-3
4	4 Overføringsutgifter	0	3	-3
17290	Kompensasjon for merverdiavgift	0	-3	3
7	7 Refusjoner	0	-3	3
18190	Spillemidler	-500	0	-500
18199	Andre statlige overføringer	0	-500	500
8	8 Overføringsinntekter	-500	-500	0
50163	MOBBEOMBUD	2 085	786	1 299

Regnskap elev- og lærlingombudet

Art	Art(T)	Budsjett (1000)	Regnskap (1000)	Resultat (1000)
10100	Lønn i faste stillinger (HR-O)	663	636	27
10170	Påløpte feriep.av lønn artene 010-015 (HR)	80	76	4
10900	Pensjonsinnskudd Oslo pensjonsforsikring AS (HR)	145	147	-2
10920	Kollektive ulykkes- og gruppelivsforsikringer (HR)	0	1	-1
10990	Arbeidsgiveravgift av lønn mv.	95	90	5
10991	Arbeidsgiveravgift av pensjonsinnskudd	25	21	4
10995	Refusjon av arbeidsgiveravgift sykepenger	0	-1	1
10998	Arbeidsgiveravgift av påløpte feriepenger	12	11	1
0	0 Lønn og sosiale utgifter	1 020	980	40
11000	Forbruksmateriell, kontorrekvisita (HR)	20	0	20
11200	Velferdstiltak ansatte og brukere (HR)	0	0	0
11260	Utgiftsdekn egne ans. (ikke opplysningspliktig) (HR)	20	3	17
11340	Elkom (telefon/bredbånd), ikke oppgavepl (HR)	0	1	-1
11370	Datakommunikasjon, linjeleie, sambandsleie, internettbruk og -etablering	0	19	-19
11440	Trykking, kopiering	50	0	50
11530	Opplæringstiltak for ansatte (HR)	0	20	-20
11560	Annet vedr. opplæring, kurs (HR)	0	17	-17
11570	Annet vedr. opplæring, kurs	15	0	15
11760	Drosjeutgifter (HR)	0	0	0
11851	Motkonto koll ulykkes- og gr.livsforsikringer (HR)	0	-1	1
11902	Forvaltningskostnader eiendommer i tjenesteyting	50	0	50
12700	Kjøp av konsulentttjenester - Forvaltning eiendom	40	0	40
1	1 Kjøp av varer og tj. som inngår i egenprod	195	61	134
14290	Merverdiavgift som gir rett til merverdiavgiftskompensasjon	0	12	-12
4	4 Overføringsutgifter	0	12	-12
17110	Refundert sykelønn (HR)	0	-22	22
17119	Påløpte feriep. av refundert sykep. (HR)	0	-2	2
17290	Kompensasjon for merverdiavgift	0	-12	12
7	7 Refusjoner	0	-36	36
50164	ELEV- OG LÆRLINGEOMBUD	1 215	1 016	199

Uttalelse fra Elevorganisasjonen i Oslo

Hvordan har det vært å være elev i Oslo i 2021?

Det er ett ord som beskriver Osloelevenes skolehverdag i 2021 spesielt godt: uforutsigbarhet. Selv om koronasituasjonen endret seg mye i løpet av fjoråret, var det alltid en viss usikkerhet rundt hvordan den neste uken eller neste måneden ville se ut for oss elever. Vårsemesteret i fjor gikk vi frem og tilbake mellom rødt nivå, gult nivå og heldigital hjemmeskole med kun et par dagers forvarsel. Både elever og lærere måtte raskt omstille seg, og alle måtte være forberedt på at det plutselig skulle komme nye bestemmelser som skulle endre skolehverdagen vår drastisk.

Også høsten var preget av uforutsigbarhet, men av litt andre grunner. De fleste av oss var glade for å kunne komme tilbake til en skole på grønt nivå etter sommeren og forventet et noenlunde normalt skoleår. Dessverre tok det ikke lang tid før man så store smitteutbrudd på skoler i Oslo der tusenvis av Osloelever ble satt i karantene og isolasjon. Mange gikk til skolen med frykt om å bli smittet eller satt i karantene, og mange elever ble hengende etter faglig siden de færreste fikk hjemmeundervisning når de var i isolasjon, mens resten av klassen var på skolen.

Ukene på rødt nivå i videregående skole etter jul har også preget elevene, og dette på toppen av tapte muligheter til opplæring under fjorårets nedstengning, har gjort det vanskelig for mange elever å holde tritt med det faglige på skolen. Det er ingen hemmelighet at hjemmeundervisningen ikke har fungert optimalt, og at ulike faktorer som bo- og familiesituasjon har påvirket elevers muligheter til å lære. De neste månedene ønsker vi alle å prioritere læring for å utjevne de ulike forskjellene som har oppstått det siste året, slik at alle elever uansett bakgrunn, skal få et godt utgangspunkt for sin videre utdanning.

Et viktig tema for oss i Elevorganisasjonen i Oslo er elevmedvirkning. Gjennom pandemien har vi sett at elevstemmen på skolen har måttet vike for smittevern. Elevråd på flere skoler i Oslo har opplevd å bli feid bort fordi ledelsen ikke prioriterer å ta dem med på viktige beslutninger som angår saker som gjelder elevene og deres skolehverdag. Samtidig har lange perioder med hjemmeskole gjort det vanskelig for elevråd å holde seg i drift, og i perioden etter gjenåpningen ser man fremdeles at elevdemokratiet i Osloskolen ikke har den samme gnisten som tidligere. Derfor er det nå enda viktigere enn før at skoleledere legger opp til reell elevmedvirkning på skolen, viser tillitt til elevene, og lytter til det elevene har å si.

De to siste årene har vi sett hvor sårbart elevdemokratiet er, men vi har også lært hvor utrolig viktig det er! De aller fleste elevene har hatt det vanskelig gjennom pandemien, enten det er faglig, sosialt, psykisk eller en blanding av alt. Vi vil tørre å påstå at dersom elevmedvirkning hadde vært prioritert høyere, og de som sitter med makten hadde lyttet til våre behov og erfaringer underveis, hadde ikke denne perioden vært like vanskelig for elevene. Likeså vil man kun klare å sikre god trivsel og læring for alle elever i tiden fremover, dersom beslutningstakere lytter til hva vi har å si om vår egen skolehverdag.

Med elevdemokratisk hilsen,
Hannah Skare Myklebust
På vegne av Elevorganisasjonen i Oslo.

Uttalelse fra Lærlingrådet i Oslo

Lærlingrådet ble stiftet av Elevorganisasjonen i Oslo, og i august 2021 samlet medlemmene av Lærlingrådet seg for første gang. Vi er fem engasjerte medlemmer i rådet som ønsker å jobbe for lærlingene i Oslo. I Oslo er det mange lærlinger, og det er en stor oppgave og skulle arbeide for at alle kjenner til sine rettigheter og plikter. Lærlingrådet skal være et talerør for Oslos lærlinger og skal jobbe ut ifra lærlingenes behov. Vårt hovedfokus er at lærlingen sin rolle i samfunnet blir synliggjort, og at lærlingene skal få god oppfølging og opplæring. Vi ønsker også å øke kunnskapen rundt yrkesfaglige utdanningsprogram, og å løfte frem hvor viktige fagarbeidere er for samfunnet vårt.

Lærlinger i 2021

Å være lærling gjennom en pandemi har skapt usikre hverdager som har vært vanskelige for mange lærlinger. I motsetning til elever som har fått oppfølging fra skolen og utdanningssektoren, er lærlinger spredt rundt over hele byen i hundrevis av ulike bedrifter. Under pandemien har bedriftene i Oslo blitt hardt rammet av permitteringer og endringer i samfunnet, 2021 var intet unntak. Stadige endringer i samfunnet har ført til store endringer i utdanningsløpet til lærlingene, og mange lærlinger har mistet verdifull opplæring. Selv var jeg lærling innen barne- og ungdomsarbeiderfaget i første halvdel av 2021, et yrke som lot seg drive i en pandemi. Siden jeg jobbet på en skole hadde jeg alltid en jobb å gå til, men skifte mellom rødt og gult nivå på kort varsel gjorde at timeplaner, eget arbeid og tid med veileder stadig ble endret og til tider nedprioritert. Mange lærlinger har nok i løpet av 2021 stilt seg spørsmålet; "hvordan skal jeg få gjennomført fagprøven"?

Lærlingundersøkelsen

Lærlingundersøkelsen gjennomføres hvert år. Dette er en undersøkelse hvor alle landets lærlinger får mulighet til å svare på spørsmål som omhandler deres opplæring og arbeidsmiljø. Lærlingrådet registrerer at det er få lærlinger i Oslo som svarer på undersøkelsen. Svarene er viktige for arbeidet vårt, men gir et lite bilde av hvordan situasjonen er i Oslo. Det kan være mange flere lærlinger som sliter uten at vi, eller andre, kan hjelpe. Det er godt å se at det er lærlinger som både trives i rollen som lærling og trives på arbeidsplassen sin, men det er fortsatt mange som sliter og som mangler verdifull opplæring gjennom yrkesfaglig fordypning fra videregående skole. Dette er det nok mange grunner til, pandemi inkludert. Noen av svarene fra lærlingundersøkelsen er oppsiktsvekkende for oss i Lærlingrådet. Det er utrolig trist å vite at det er så mange lærlinger som ikke blir behandlet med den respekten og omsorgen de

fortjener. Dette går utover mye mer enn bare opplæring og arbeidstrivsel, men påvirker enkeltpersoner som prøver å få seg en god utdanning på en svært negativ måte. Ikke bare er dette dårlig for lærlingene som opplever det, men med disse tallene kan det lett skremme bort flere fra å gå yrkesfag og å få seg fagbrev.

Med hilsen fra
Veronica Lona, Leder av Lærlingrådet i Oslo